

Foaia

pentru

Minte, Anima si Literatura.

N°. 15.

Mercuri 12. Aprilie

1861.

Protestulu Orasteniloru.

(Vedeti Gazeta Nr. 29.)

Illustrissime Domnule Baronu si Comite alu
natiunei sasesci !

Subscrisii cetatiani din orasiulu Orastiei, comitan-
tandu cu o agera luare aminte dela esirea diplomei
din 20. Octombrie 1860 incoace toate rescriptele si pa-
sii guvernului provisoriu, afla in diplom'a din 20. Oc-
tombrie 1861 precuma si in biletele Maiestatii Sale
catra ministrulu presiedinte comitele Reehberg din a-
celu data, si baronulu Komay cu datale 24. Decem-
brie 1860 destule argumente de a crede, ca reorgani-
satiunea constitutionala a Transilvaniei se va incepe
si indeplini spre multumirea si odihirea tuturor na-
tionalilor din Transilvania, mai cu sama candu in a-
ceste acte inake se basiedia dreptulu reprezentatiunei
pe proprietatea de pamenteu si purtarea sarcineloru
publice si anumitu se dice, ca constitutiunea Transil-
vaniei ce a esistatu pana in a. 1848. cu privire la
natiunea romana si la confesiunile aceleasi are a su-
feri schiambari afundu taiatore.

Poporulu romanu luandu in deaprobe combina-
tiune atatu ordinele in privinti'a reorganisarei Tran-
silvaniei mai de curendu esite, catu si pasii ce se
facu in privinti'a acesta, chiaru si in mijloculu sub-
scrisiloru, cu parere de reu e silitu se marturisésca
ca bazea fundamentala enunciata de Maiestatea Sa in
diplom'a din 20. Octombrie 1860, si rescriptele susu-
citate dupa care romanii aru fi se se impartasiésca,
din drepturile politice in proportiunea numerositatei
loru dupa care se porte si sarcinele publice precumu
si dela proprietatea de pamenteu ce o posedu, e cu
totulu nulificata, si ca acestu cuventu imperatescu ce
era se fericésca patri'a romana e inlaturatu cu totulu

dandu locu numai unoru interese coratu particularie,
chiaru si in reconstituirea comitetului, comunei cetate-
tiene de aici prin observarea usului si ordiatiuniloru
positive dinainte de 1848, dupa care in adeveru auto-
nomia comunei si dreptulu reprezentatiunei poporului,
e de totu vatematu si calcatu; pentru ca in locu de
a conchiamá membrii si cetatienii orasiului spre a si
alege comitetulu seu, vedemu ca comitetulu numai se
reintregesce insusi pre sene usurpandu membrii actu-
ali ai comitetului dreptulu de alegere ala intregui co-
mune si dandu prin acesta ocaziune la abusu si ne-
multumirc.

Poporulu romanu chiaru candu aru vrea a lasá
esercitarea dreptului de alegere unui comitetu com-
pusu in spiritulu inveciteloru puncte regulative, e
silitu a comemora, ca procesura se o sti observatu
Illustritatea Vóstra in privinti'a acesta, luandu intre
40 membrii actuali ai comitetului numai 10 romani,
nu e condusa de principiu confesiuniloru: dupa care
era formatu acestu comitetu pana acumu, constandu
membrii lui din 17 luterani, 17 reformati si 6 roma-
no-catolici.

Dupa cumu a fostu numerulu credintiosiloru a-
cestoru confesiuni la prim'a formare a lui, si dupa
care principiu aru fi se se fi compusu acumu din 18.
resariteni, 11 cathol., 8 ref., 7 luth. si 5 unti, soco-
tindu cate unulu la sutu, dupa conscriptiunea din
1857, ca fiecare confesiune prin urmare chiaru din
punctu de vedere conservativu ala punctelor regula-
tive nu póte multumi pre nimenea.

Acesta procesura a Illustritatei Vóstre nu e
condusa nici de sistem'a de 4 nationalitati ce vedemu
ca a luat'o si adoptat'o lual'a cancelaria aulica in
denumirea consiliariloru sei, ai membriloru conferin-
tiei din Belgradu, ai consiliariloru de guberniu — si

chiaru si ai comitiloru supremi, dupa care sistem'a comitetulu orasiului nostru aru trebui se fia compusu din 14 membrii romani, 14 magiari si 14 sasi. — Prin urmare, fiindu acésta procesura cu totulu arbitraria, nerespectandu ea nice principiile pronunciate in inalt'a diploma din 20. Octombore 1860, nice alte sisteme mai vechi si noue, protestamu in protiva ei cu tota solemnitatea si ne rogamu, cá luanduse acestu protestu din vorba in vorba la protocolé se se astérna ex officio prin inalt'a cancelaria aulica Majestatei Sale c. r. apostolice cu acea umilita rogare, cá se se indure a dechiará reintregirea de acumu a comitetului de nepotrivita cu inalt'a diploma si principiile pronunciate in ea, calcatóre de autonomi'a acestui orasiu si a ordná o noua alegere a comitetului pre bazea inaltei diplome cu privire la numerositatea, proprietatea, marimea sarcineloru si oneriloru publice, ce pórtá fiacare din 3 natiuni conlocuitoire ale acestej cetati.

Ai Illustritátei Vóstre plecati

urmétiá o suma de subscriptiuni.

Multiamita publica

din partea subscriptului catra 64 comune romanesci din Transilvania si catra fruntasii poporului din aceleasi.

Contimpuranii mei cu carii amu fostu destinatu a trage si la bine si la reu in decursulu emanciparii nóstre nationale, voru fi sciindu cá si mine, ca avuramu in viéti'a nóstra publica inca si momente de acelea, intru care amu fi fostu tienuti de criminali, déca amu fi cutediatu a ne bucurá de vreunu bine ce s'ar fi intemplatú se viie si preste natiunea nóstra; in alte casuri eara amu fi caditu in prepusu de ómeni periculosi numai déca amu fi multiamitu in modu mai resonatoriu pentru vreo bunatate ce s'aru fi facutu persónei nóstre din vreo parte órecare. Unu omu care stete dicece ani intregi sub priveghiere politienésca, a trebuitu se viie mai adesea in viéti'a sa in pusetiuni cá cele aici aieptate.

Candu — pe la capetulu lui Decembre — vedusemu cele dintaiu adrese venite dela unele din on. comune romanesci, nu'mi potému esplicá o asemenea intimpinare; sciindu ca a trecutú o lunga diecime de ani, decandu eu amu fostu constrinsu a intrecurmá orice comunicatiune pana si cu membrii familiei

parintesci locuitori in altu tienutu álu patriei mele, me credeamu fresce datu uitarii de catra vechii mei conscolari, amici si cunoscuti, pe carii provedint'a ii mai tiene in viétiá, prin urmare totu ce mi se intempla erá o surprisa pentru mine.

Intr'unu tardiu aflaiu numai atat'a, ca in unele tienuturi s'aru fi latitu o fama misteriósa, cá si cumu eu m'asiu aflá in pericolulu vietiei ce mi s'ar amérintiá din partea unoru resturi desperate de ale tribunaleloru de sange din an. 1848 9 din caus'a catoruva articuli si a programei care se numia a Brasiovului, cu acelu adaosu inse, ca aru mai fi inca alti vreo patru romani ardeleni destinati totu la asemenea sórte, prin urmare ca confratii mei au aflatu cu cale a manifestá in forma de adrese solidaritatea dloru pentru noi. —

Intre acestea subscriptulu fuseiu onoratu cu adrese óresicumu ascuratóre din partea urmatóreloru oo. comune romanesci si anume din laturea apuséna a patriei:

Comunele Apoldu de josu. — Deva. — Dobr'a. — Lesnicu. — Cristuru. — Chergesiu. — Biscari. — Roscani. — Michaelsci — Saliste. — Pancu. — Lapugiu de susu. — Teiu. — Ohab'a. — Basta. — Lapugiu de josu. — Balsiesti. — Gura Dobra. — Abucia. — Stretea. — Lassu. — Tis'a. — Fintoagu. — Holdea. — Cosesti. — Grindu. — Suceanu. — Brusnicu. — Lapusnicu. — S. Ohab'a. — Raduleni. — Stugornea. — Fagetielu. —

Cu 108 subscriptiuni.

Din Districtulu Nasaudu si din vecinatate: Comunele Nasaudu. — Salva. — Mititei. — Macodu. — Telciu. — Budacu romanescu. — Romuli. — Zagra. — Poieni. — Suplaiu. — Sieu mare. — Soimusiu. — Monoru. — Posmosiu. — Pinticu. — Borgo-Rusu. — Borgo-Joseni. — B.-Mijloceni. — B.-Suseni. — B.-Bistritia. — B.-Prundu. — B.-Tiha. — B.-Morosieni. B.-Budus — Nagifalau. — St.-Ioanu. — Sieuti. — Gledinu. — Ragla. —

Cu 138 subscriptiuni.

Onorabile comune, preastimatiloru barbati romani! Dvóstra voiti se aflati meritu in lucrarile mele titerarie si publicistice de ani 22 incóce. Dati'mi voia in sa a ve observá, ca eu amu mancatu in tota viéti'a mea numai pane romanésca udata cu lacreme de romani si romane, prin urmare am fostu datoru se si lucru pentru acea pane.

Am potutu lucrá, pentru ca natiunea mia platu faticile cu denarii sei cel castigati in crunt'a sudóre a frontii fiiloru si ficeloru sale. Am suferitu insa persecutiuni si robiá muscalésca si nemtiésca si miamu perdutu putintie'a avere (1849) prin manile impilatoriloru. Pe candu natiunea intréga gemea in lantiturile servitutii; pe candu patria'tóta erá numai o temnitia mare si fiorósa pentru toti connationalii mei; pe candu fratii mei cadea scaldati in propriulu loru sange, — se cuvina óre ca eu se me tragu la o parte, se cautu singuru a fi liberu si avutu! Eu credu asia, ca datorintia strinsa si sacra a mea cá si a ori carui romanu este: a dori se ajungemu liberi numai dintr'odata cu natiunea, a trage in sclavia, — déca inca totu amu mai fi condamnati la aceea — alaturea cu natiunea pana la mórte, apoi fia aceea chiaru si mórtea crucii.

Ve multiamescu onorabileloru comune si prea stimatiloru Domni cu tóta fragedimea inimei mele pentru grij'a ce portati de viéti'a mea; ve rogu totusi cá mai 'nainte de a ingriji de unu individu séu altulu; se priveghemu cu totii di si nópte pentru — viéti'a natiunii. Éra déca eu amu se ceru ceva dela natiune, aceea este numai, cá pentru orice casuri neprevédute de ochiu omenescu se 'mi ia sub a s'a protectiune sotia si pe cei cinci copilasi. Mai departe totu restulu vietiei mele si chiaru viéti'a mea sta in despusetiunea natiunii si a patriei, a acestei patrii nefericite cá si noi fiii ei, caroru pana acumu nu nea fostu nici iertatu a dice ca o avemu de patria. —

Am onóre a fi cu tóta stim'a si consideratiunea.

Zernesci, 1861 Aprilie 15./3.

Alu Dvóstra

servu si frate gat'a spre totu servitiulu
G. Baritiu.

S i n o d u !

Unu colloquiu între Petru si Ioanu,
in Ardealu 1861.

(Urmare din Nr. tr)

P. Tu mai ca me faci de rusine, — séu cu alte vorbe, tu cunosci precumu vedu mai bine starea clerului nostru decatu eu insumi, — dara se'mi spui acumu, ca déca singuru sínódele potu sprijini pasii cei maretii ai arhieriloru nostri, cine, si care va fi caus'a déca acele nu s'aru tiené?

I. Antaiu: Insusj arhieriei nostri, déca pré Santiele Sale nu aru conchiamá sinodu, — ce potu face acumu propria auctoritate; de óre ce pré Santiile Sale suntu convinsi si despre lips'a aceluia, si despre dorintia fiascecaruia romanu adeveratu, care voiesce a'si vedea relationile s'ale cele confesionale intrunu sinodu regulate, si starea clerului inbunatita, — éra intemeirea instituteloru de educatiune e de o necesitate atatu de mare, care nu se mai póte amana, dara aceste inca numai prin tienerea unuia sinodu se potu infintia. — A dou'a cauza ar' fi Domnii capitulari si protopopi, carii asemenea cunoscundu necesitatea tienerii sinodului au de a conlucrá, cá facunduse dorintia clerului in genere pré santieloru arhieriei cunoscuta, pré Santi'a Sa se aiba ocaziune indestulita de a conchiamá sinodulu; — cu durere inse ca opiniunea publica toema aici afla piétr'a scandalei, — anumitu se vorbesce, ca acei Domni capitularisti cari au avutu, si dóra mai au de a manipulá cu bunuri fonduri de ale clerului, póte aru conlucrá sub mana cá clientii loru cá protopopi nici decumu se nu céra sinodu, pentruca, Dómne cine scie ce ren iaru ajunge atuncea, cá asiá sinodulu nu cumva se si pretinde dreptulu de a aruncá o cautatura de ochi amarunta in rubricile de perceptiune si erogatiune despre fondurile clerului, — ba tocm'a póte ca unii dintre protopopi inca s'ar' teme, ca de aru fi sinodu atunci si pre ei iaru luá la intrebare, ca de ce 'nu s'au sevarsitu zidirea besericei in satulu acela, in care inainte cu 6 — 10 ani au fostu capitalulu trebuintiosu adunatu, dara care cu durere cá farin'a s'au stracuratu prin degete, remanendu beseric'a cladita de jumetate!

P. Vedi frate! acumu sciu io dara de ce vorbia ómenii de arendulu, ca vladica dela Ghierlainca cere ajutoriu dela popi pentru preotesele cele veduve, dara dieu ca n'oru da, pentruca dopa cumu spunea Nicolae, tatalu seu inca au datu cá popa si la Blasiu in totu anulu cate unu florinu in argentu in fondulu acela, si mam'a sa cá preutésa veduva ar muri totusi de fóme, déca nu aru ajutao elu, baremu ca si dinsulu mai ca n'are ce mancá cu familiá s'a cea numerósa, mai bine aru fi lasatu si tatalu seu banii aceea pentru mumasa in lada. — Acum sciu io de ce dieu ómenii: asiai, vomu dá éra cá sei manance canonicii cu neamurile loru, — da candu s'au publicatu vreodata, ca ce s'au facutu cu banii? crescutau fundatiile, séu sub revolutiune tóte'au peritu, si cui catu

ajutoriu s'au impartitu din ele, cá se scimu, deca éra ceru bani dela noi? séu dóra numai pentru aceea nu ne oru spune, fiindu ca mai cu séma numai neamurile Domniloru canonici s'au ajutatú?

I Io asi crede ca gresiescu cu totii, carii cugeta, ca dóra socotelile nu s'au dusu cu cale si exactu si la Blasiu, — si din aceea cauza, ele nu s'au publicatu in totu anulu póte prin Gazete, intocma cumu se facea mai antaiu cu socotelile fondului reuniunei — si altele, nu urmédia ca dóra n'aru fi banii de fația, cati s'au adunatu, si cati au crescutu din camete, de si din caus'a nerepublicarii socoteliloru e semenatu grauntiulu neincrederei generale in totu clerulu si poporulu, — si credeulu acela numai mórtea 'lu mai póte inschimbá, séu tienerea unuia sinodu diecesanu, in care alegunduse o comisiune din vreo doispredece barbati se revédia tóte socótelile dela inceputulu nascerii loru pana in diu'a de astadi si rezultatulu lucruriloru comisiunei aceleia apoi se se publice.

De altumintrelea vorbindu cu sange rece dieu, totusi se nu ne miramu de o astufeliu de credintia — póte desierta — dara deca vedemu ca si ministrii imperatului au gresitu, apoi cui se te mai incredi?! Deci publicitate in tóte despre ce nu e singuru alu nostru, deca vrema a remané de angeri inaintea ómeniloru? séu se ne impacamu cu opiniunea publica si 'le nu ne e partinitória.

P. Da se vedu ce ai asteptá totusi dela tienerea unuia sinodu?

I. Intrunu sinodu diecesanu nunumai si aru castigá pré Santiile Sale pre bunii nostrii archierei incredintiarea si recunoscinti'a sa cea inalta, si energiósá facuta in caus'a si pentru binele clerului si din minutulu acela li se aru usurá de jumetate greutatea deregatorieii cei 'nalte, si a administratiunei cei pline de responsabilitate, dara totudeodata si clerulu s'aru insufla de asemenea spiritu maretiu, zelu, devotivune si resignatiune pentru a conlucrá spre binele si fericirea s'a propria a poporului intregu de aceasi confesiune a întregei natiune romane fara cautare la confesiunea relegionaria a întregei patriei comune fara distingere de nationalitati. — Intrunu sinodu numai s'aru intari legatur'a cea santa intre archierei si clerulu subalternu cá intre parinti si propri'a loru familia, proprii loru fii trupesci si sufletesci, dara totudeodata s'aru intemeié o legatura fratiésca si intre clerulu din diverse parti alu tieriloru, amalgamisan-

duse de voia buna la olalta, — asemenea s'aru renoi si infintia o legatura fratiésca intre cleru si mireni, de acestea in contra constitutiunei besericesci nu s'aru eschide prin unu despotismu infernalulu dela sínóde ca nisce eretici, — si pre acésta cale lucrandu clerulu cu mirenii mana in mana la olalta, s'aru poté infintia mai multe institute pentru educatiune, inaintarea literaturii, binelui comunu fara a recurge la ajutoriulu statului, de unde p. e. si in timpululu de curundu trecutu la staruinti'a Ilustratií Sale episcopului dela Gherla s'au asiguratú in scrisu sume insemnate pentru cleru, dara acele nu s'au asiguratú, candu altora protestantiloru din Ungaria — ce curundu li s'au datú?

Carele dara dintre Domnii canonici ai capitului metropolitanu si episcopescu, si dintre DD. protopopi intr'adeveru nu numai ca nu au téma de tienerea unuia sinodu — spre consultare fratiésca — ce nici ca o supune nimene, dara despre alta parte le diace inim'a de a drépta, si acea e plina de simtiuri curatu romanesci, crescinesci, de iubire pentru fericirea si inaintarea clerului si a natiunei sale, despre unulu cá acela credu, si va crede si opiniunea publica, cumca va conluera si in numele tractelorulu va face fara intardiere representatiunea cuvenita catra pré Santiile Sale archierei nostri, cá pe lun'a lui Maiu, de nu mai curundu se se tiena unu sinodu diecesanu in Blasiu, si indata dupa aceea altulu in Gherla cu conchiamarea intieligientiei romane si din statulu civilu dupa obiceiulu vechiu alu santei nóstre beserici, (si dupa acesta in diecesea Oradiei si Lugosului, ca inca se tienu de acésta metropolia. Dara nu scimu, ca acolo unii dintre DD. protopopi cá cumu aru fi muritu pentru lupt'a autonomiei nóstre besericesci, fara de care Dieu! si éra Dieu! o marturisimu cu totii, ca nu vomu viié ci numai vegetá. Apoi DD. episcopi respectivi inca n'au de a asceptá, cá mani'a lumii si blastamulu sa se incarce asupra celoru, ce se virescu in angíurile celoru, ce suptu stéma religiósá vréu se ne desnationalisedie. — Hei si apoi dupa tóte acestea se se tramita o deputatiune la S. Sa Papa tocm'a la Roma, cá sa ne midilocésca odata efeptuarea si realitatea autonomiei date, ca altufeliu nu va fi bine!!! —

P. Óre n'amu mersu noi prea departe?

I. Ba tocm'a pana in capetu, pentru aceea, si io traindu in convingere, ca asia cugeta totu romanulu si patriotulu adeveratu, vorbirea inceputa de

tene o finediu cu cschiamatiunea „se traiésca pré induratulu nostru Imperatoriu, Franciscu Iosifu! — Se traiésca Escelentia Sa Cancelariulu Aulicu br. Iosifu Kemény! — Se traiésca Escelentia Sa Guvernatoriulu tierii Conte Emericu Micó! Se traiésca pré zelosii, si pré bunii nostrii archierei Escelenti'a Sa mitropolitulu Alesandru Sterca Siulutiu! si Illustritatea Sa episcopulu Alexi si Dobra dela a caroru indurare si afacere speramu si tienerea sinódeloru si fericitarea Clerului, — si primesce spresiunea de buna re'ntalnire!

P. Adio frate pana la revedere in Sinodu!

G. M.

Baia de Crisiu 18. Aprilie 1861.

Comitatulu Zarandului.

Cine a cetitu cu atentiune jurnalulu magiaru „Korunk“ din Martiu an. e. incóce, va fi aflu batjocurile si prepusurile gramadite asupra Comitului nostru supremu a Illustritatei Sale D. Ioane Pipos; Va fi aflu ca acelea se facura asupra anca inainte de a sosi la postulu seu, inainte dicu de a sosi la postulu seu, inainte dara de a fi fostu cunoscutu caracterulu lui de catra cuibulu batjocuritoriu din comitatulu Zarandului si a debuitu se prevédia, ca déca va reesi dorinti'a romaniloru din acestu comitatu, nu are se astepte altu ceva din jurnalele magiare, decatu vomire de ura veninósa asupra comitelui nostru supremu. Si acumu intrebú: nu a avutu acestu barbatu indata la pragulu comitatului a le spune magiariloru ca daca numai unulu s'aru aflá dintre ei, carele aru partini simtiurile corespondintelui din „Korunk“, elu comitele, e determinatu, nescoboranduse inca din careta, a se reintórce; n'a fostu asta a lui determinare unu actu din celea mai maretie si nobile; nu lea aratatu prin acést'a indata la inceputu, ca n'a venatu dupa postulu celu cuprinde, si aru vrea se stearga si cea mai mica ura dintre romani si unguri.?

Cunóscemu cu totii paciniculu spiritu alu numitului comite supremu, blandetiele lui incopciéte de unu caracteru statornicu si scimu ca invectiyele corespondintelui magiaru nu'lu voru descuragia dela activitatea de pan'acumu basata pe cumpan'a dreptatii si credemu ca Illustritatea Sa pe acelea, de si ele merita a fi infrenate dupa legi, le va privi cu unu dispretiu ce merita, siguru fiindu ca publiculu cetitoriu civilisatu si a spusu sententi'a preste ele.

Se punemu catra olalta „Korunk“ Nr. 80 din 4. Aprilie, si Magyar ország Nr. 85 din Aprilie, se privimu la positiunea a 6. a celui dintaiu, si la positiunea a 11. a acestui din urma, si vomu aflá grósa contradicere. Cela afirma a fi vrutu a sci comitele supremu cuprinsululu programei lui Vay, si aru fi vadiutu nesciinti'a de cuprinsulu sanctiunei pragmatice sub decursulu conferintiei preliminaru, candu jurnalulu „Magyar ország“ afirmá a se fi intemplatu acést'a inainte de conferinti'a preliminarie.

Acela, carele. scie judeca fara patima, carele nu e orbitu de ura nationala are destulu, cu atatu, cá se afle, ca ce s'a scrisu despre comitele nostru de catra corespondintele magiaru din Zarandu. Cuprinde nici mai multu nici mai puşinu, decatu o reutaciósa intortocatura, cá se nu dicemu o perfidia din cele mai grosolane, cate a potutu pana acumu aflá publiculu cetitoriu.

Nimicu nu e mai usioru, decatu a imbracă fapte serióse, a dá intrebariloru unu altu intielesu de cumu li se póte dá, asia si discursuriloru preste totu. —

Audi minune! de unde se póta cineva sci, ce contine diplom'a din 20. Oct. 1860 pana n'a veni la Baia de Crisiu ori la Bradu?

Veti intrebá ce a fostu dara? — S'a cerutu diplom'a si autografele in limb'a magiara, caci se aflaseru numai in cea romana si debuiau eventualmente se li se puna sub nasu la aceia, carii socoteau, ca voru poté terorisa pe comitele supremu, dicu terorisa, ca déca ati fi vedintu purtarea unui Domnu cu vadia a unui aristocratu, inganfaria lui cu legaturi de rudenia cu mari barbati de influintia, si ati fi auditu, cumu si ce s'a vorbitu in locuintia D. supremu comite intr'o di inainte de conferinti'a preliminaru, apoi nu v'aru mai incapé indoiéla de incercari teroristice.

E minune, ce locuintia buna a fostu acea, buna ca acolo si paretii aveau urechi.

Dupa acestea, poftimu unu dialogu:

Domnulu cu vadia: tudni szeretnök a méltóságad programját.

Comitele supremu: 's miért akarnák azt tudni?

Unu magiaru: magunkat tájékozni kívánánk, tacére.

Domnulu cu vadia: mű nem kívánunk egyebet, csak annyit, hogy méltóságad tartsa magát a V. ur programjához.

Comitele supremu: és ugyan bizan, mi, nézetők.

szerént a V. ur programjâ? (vrendu a sci comitele supremu ce vreau domnii acestia.)

Domnulu cu vadia: a sanctio pragmatica.

(Sciindu comitele supremu, ca legile fundamentale ale statului si ale casei austriace suntu cunoscute snb nume de sanctiune pragmatica, si ca programulu lui V. nu pôte fi pe altu ceva basatu, decatu pe diplom'a din 20. Octombree 1860, carea inasa se provóca la sanctiunea pragmatica, apoi pe celelalte emise de Maiestate pentru Ungaria de atunci încóce (dela Octombree încóce) insusi — Comitetele — s'a indoitu, de sciú óre dumniatoru ce contine sanctiunea pragmatica, si lea pusu întrebarea.)

Comitele supremu: és uraságtak szerént mit tart a sanctio pragmatica?

Unu magiaru; se slobóde in desfasurarea sanctiunei pragmatice.

Domnulu cu vadia: meg kell ezeknek (az oláhoknak) csak mondani, hogy ezt kívánja V. ur; a főispán parancsol, a mit akor, azt kiviheti. Méltóságodat a magyar kormány, V. ur küldött ide.

Comitele supremu: (presuponendu ca acestu omu bate acum la neinvorea romaniloru la anec sare) dice:

azt gondolom, hogy méltóságad az ánxiot érinti.

Domnulu cu vadia! mi? ánxio? erről szó nem is lehet, az 1836-ban már elhatározottat, és én ha főispán lennék, egy olyant, a ki azt még kérdésben hozni merne, rögtön bészáratnám.

Apoi vreo cateva minute acesti doi Domni remasera singuri, se mai vorbi despre contradicere in instructiuni, se mai dete consilium a aduce instructiune chiara dela V. si se mai audi o continuare de discursulu cu dumnealui — aristocratulu — e mare Schwarzgelb, ii spune inasa comitelui supremu se se tiena de legile de 1848, apoi se mai audi si o amenintiare mica, carea inse din modestia aci se retace. —

Correspondințele magiaru insusi se pare a se fi spariatu de veninulu de ura ce arata lumei in „Korunk“, „Pesti Napló“ etc. se grabesce dar' cu unu óresicare mai astamperu a recapitulá tóte in jurnalulu „Magyar ország“ Nr. 85 — E bine, sei vedemu recapitularea.

In positiunea a doua pune afirmarea: dela S. Stefanu încóce n'a potutu vedé Ungaria unu comite supremu asemenea Mariei Sale Ioane Pipos, din punctu de vedere a nesciintiei legiloru patriei, a scaderii

conceptului de constitutionalismu si a induplecarii in pareri.

Aceasta afirmatiune vrea a o dovedi recapitulantele cu fapte, ce le enumera in positiuni.

Se le vedemu: —

Trécemu peste positiunea a 3. si a 4., cáci acestea nu cuprindu nimica spre dovada afirmatiunei, si vremu aci spre ai face destulu Domniei Sale ai observ'a numai, ca este adeveratu, precumca magiarulu atinsu aflanduse de imputarea facuta de catra comitele supremu la pragulu comitatului, a disu „maradjon.“

Se trecemu si preste positiunile 5 si 6 de si suntu puse in vestmentu umoristico — copilarescu, se le trecemu ca nu dovedescu nimicu la asertiunea recapitulantelui. — Ne oprimu la positiunile 7 si 8 si întrebamu pe invetiatiulu nostru recapitulantu, cum pôte elu din sinceritatea cuiva se deduca o necunoscentia de legile patriei?

Apoi ca s'aru fi posu întrebarea: ce cuprinde diplom'a din 20. Octombree 1860, — adeveru e? védia cetitorinlu neorbitu de patima, din cele mai susu dise. —

Dumniavóstra Domnule recapitulantu ati vrutu a aretá, ca ce e albu e si verde, ne ati tienutu atatu de simplii de va'ti incercatu a ne dovedi, ca si guvernulu vrea, ceea ce vreti dumneavóstra 1848; comitele supremu va observatu ca rataciti, cáci altumintrelea pentru ce ar fi esitu dela monarchulu rescriptulu din 16. Ianuarie? In acestu intielesu si in acestu modu vi s'a pusu asta întrebare. Si dumniata Domnule recapitulante o întrebuintiedi in chipulu celu mai obraznicu pe unu barbatu, la a acarui gradu de umanitate nici dumniata, nici patronulu domniitate voru ajunge canduva.

Întrebarea, ca óre Ungaria primitau pe deplinu legile din 1848? nu s'au facutu, si nici nu s'a auditu in totu Zarandulu.

La positiunea 8. ca comitele va marturisitu a nu cunósce organizarea comitatului Zarandu inainte de 1848; si ca la noua organizare doresce sucursulu acelora dintre dumniavóstra, carii suntu practici vechi, si ca va intinapina cu bucurie opiniunile acelora, nepotenduse astept'a acelea dela mai tineri de vrest'a lui, carii n'oru avutu candu sa'si faca praxa, si ca nu vrea se influentiedie nici pe o partida, si ca pertractarea congregatiunei, tocmái pentru divergentia opiniuniloru o prevede a fi interesanta, cá o scóla

pentru cei noi în viața constituțională, se poate. Dumnezeu însă Domnule recapitulante faci în pozițiunea (Absatz) a 8. o descriere cu totul schimosită.

La pozițiunea 9. e adevărat, că D. comite supremu a redicatu toaștu pentru monarhulu; cuprinsulu lui lau întielesu cei ce cunosc limb'a română pe deplin; eara nu recapitulantele, și te întrebă: afii dămnia de crimă a redică toaștu pentru monarhulu, cându tocmai dumueata aceea ce ai învețiatu, și prin urmăre aceea stare în care te afii, ai se o multiamesci casei domnitore?

La pozițiunea a 10. stau și te afii vrednicu de compatimire. Voiu însă a te mângăie și a'ti spune domnule la conferința preliminară comitele supremu a chiamatu nu 12 magiari, ci 14, apoi 3 germani ungarisati, suma sumarum 17; nu 28 romani, ci numai 25, din carii s'oru prezentatu 12 magiari și cei 3 germani, sum'a 15, și 21 romani. Pentru esti din urmă nu'ti fia grația, că deca sci bine statistic'a Zarandului, apoi sci, că acolo suntu la 60,000 romani și abia 500 neromani. (?) —

La pozițiunea a 11. răspunde dialogulu de mai susu. Aci, punctulu de pe urmă nu se poate trece cu vederea, fiindu întortocatu, căci comitele vă observatu atata, precumca ve este usioru dumneavóștra a ve pune pe bas'a legiloru din 1848, afla însă la această părerea romanilor cu totul contraria, și deaci greomantulu, pe a carui mare gradu elu aproba și pop'a reformatu cu legănarea capului; deaci umoristic'a adresare a comitelui supremu către popa: parinte cauta'mi caru se me ducă.“

Aici speramu, că o descriere a intempleriloru din Zarandu, a carei publicare cu sete o așteptamu, dela sosirea comitelui supremu, până la departarea comisiunei reincorporatore, va nimici toate invectivele corespondintelui magiaru și în deosebi celealalte acumu cu vederea tracute pozițiunii ale recapitulatiunei lui.

În fine, asertulu, că aru fi disu comitele supremu a avea de scopu, că comitatulu Zarandului, nici de Ungaria, nici de Transilvania țienatoriu, se servedia pentru ambe țierile de exemplu, — precumu și asertulu, că comitele supremu este unealt'a unei mai înalte vointi, e o reutaciósă calumniare.

Că ce are se remana recapitulantele, până nu va poté dovedi aserturile sale, nu e greu de găcititu.

Unu Crisiannu.

(Decursulu coustituirei vedi supl. Gazetei.)

D. adv. **Alexandru Bohetielu** a sa.

lutatu pe Comitele C. Dobocei b. Banfi

în fruntea unei deputatiuni române așa:

(Urmare din Nr. tr.)

Ilustritate! Se avemu iertare pentru însirarea atatoru necasuri și nedreptatiri seculare, care cu asemenea ocaziune nu aru avé locu, după ce însă amu cetitu instructiunile prin Escelentia Sa D. Cancelariu pentru supr. comiti din sistem'a lui Bach cu Vertrauens-Männer imprumutata, „prin care Escel. Sa totu dreptulu municipalu ilu nimicesce, și 'lu da în man'a comiteloru supremi,“ după ce eri diminéti'a în conferința întielegintei magiare din tota Transilvani'a și după amédi a comitatului Clusiu cu cea mai adunca durere a inimei amu auditu, că frații magiari nu voiescu a țiené adunari obstesci de comitate, (megyei közgyűlések, congregaciones marchales) ci voiescu a suplini comisiunile din 1848, după ce dicu toti romanii cu durere amu veditu, că frații magiari nu voliescu a ocupá terenulu legalu cu țienerea adunariloru obstesti, care nearu poté servi de ocaziuni spre imprumutata cointielegere și poté nearu poté duce la unu șocpu comunu doritu, la imprumutata încredere și toate aceste le facu, că se ne póta pe noi eludá, se ne puie în totu locul în minoritate, după ce dicu toate acestea le vedemu dreptu în contra romaniloru, deodata și în contra adevărateloru interese ale patrii îndreptate; după ce intru aceea convingere, că anul 1861 va se fia epoch'a împaciuirei, ne vedemu așa tare însielati, și vedemu, că magiarii de astăzi intru toate vréu se fia urmatorii magiariloru din 1848, ne țienemu de cea mai santa patriotică datorire această ocaziune a o întrebuintiá spre aceea, că se'ti facému Ilustritatei Vóștre cunoscutu, că de cumva frații magiari nu voru țiené adunari comitatense, ci își voru implini comisiunile din 1848 în care romani ex principio nu au nici o încredere, le urascu din anima, și 'su cu cea mai mare înfiorare către ele, pentru că romanulu uresce totu ce e birocraticu, ce cinteadia la centralisare, fia apoi acele germane, fia magiare, au ori ce, și de cumva magiarii continua politic'a traditională din 1848, romanii éra își perdú confidinti'a în magiari, ceriulu scie pe catu tempu, și numai ceriulu, că óre comunulu inimicu cumu va întrebuinti'a această difidentia spre scopurile s'ale. Că se încunjuramu această santa datorire ne

este noua, dara mai santa Illuſtritate Vóſtre, in a caroru mana ei data sórtea patriei, sórtea filoru ei.

Deci pe fericirea patriei te rogamu Illuſtriſſime cu popularitata, cu influſulu ce 'lu aveti, nijlociti la conationalii Illuſtritatei Vóſtre se iée pe anima sórtea patriei, fericirea filoru ei, se nu o jóce din ambitie, din trufia séu din ceva scopuri ſeparatiſtice, ca ſum convinſu, ca romanii de nu oru fi adunari comitatene, nu voru luá parte nici in una afacere publica, si Dieu! cu cointielegere, cu puteri unite inca avemu multe de a lucra, cá se potemu ajunge in ceva fericire. Mijloceſce dara Illuſtritate Vóſtra se se tiena in tóte comitatele si in comitatulu Dobocci adunari obſceſci, ce de vei face, din anima'ti di. cemu: Ddienu te tiena la multi ani. Se traiéſca!

Reinvierea.

Sosít'a tempulu Dózne! candu ori si ce popóra,
Ce ſecule gemuſe ſub jugu neomenoſu, —
Candu voru indreptatite ſe vie ori ſe móra —
Candu ſtriga libertate, ori mórte bucuroſu.

Nu vréu mai multu ſe pórté catuſiele ſpurcate
Ce chipulu dieitatei amaru l'au profanatu;
nu vréu mai multu ſe rabde fiintie blaſtimate
Ce lege ſi-ómenime in pulbere-au calcatu.

Unu tat'avemu cu totii, unu ſufletu fia-care,
Si-una dreptu in aſta lume cu totii amu ereditu,
Aceast'a-i libertatea, ce bratiele barbare
La mii, la mii popóra de ſeculi au rapitu.

Rapít'au libertate, rapít'au ori-ce bine
Cu care ómenimea din ceruri a descenſu.
Au vrutu, horrendum dictu! cá totu ſe li ſe 'nchine,
Ca chiar' ſi-acel'a, care eternu e necuprenſu.

Ci-acumu e plenu pocalulu de négra nedreptate,
De grele ſuferintie la ori si ce poporu;
Elu ſtriga cu virtute, „viatia 'n libertate,“ —
Viétia fara lantiuri, ori vréu mai ben' ſe moru!!

Plenitus'a o Dózne ſi ſomnulu din mormente,
Pe care mii popore de ſeculi l'au dormitu,

Si buciunulu reſuna din eſperu in levinte, —
Chiamandu la re'nvie pe celu ce-a foſtu muritu.

Dar' celu ce adurmise, candu eſe din mormente,
De hiene leſinate ſe vede 'mpreſuratu,
Ce vréu ſe'si alinedie neſatiulu loru ferbinte
Cu ſangele-aceluia, ce cerintu la 'nviétu.

Dar' dieulu candu volieſce, nu are altulu volia,
Candu Verſiulu lui reſuna, totu verſu-i amutitu;
Candu mortii voru ſe 'nvie de volia, de nevoia
Totu celu ce mai reſuſta cadé-va amortitu.

A. P. Densusiannu.

КЪТРЪ ЖОЕ (ГЪПИТЕР).

Пе знде ештї тѣ Жою?
Нѣ веzi, кѣ 'н че невоиз
Сънтемѣ де кандѣ те-аї дсѣх!?

Маї винѣ, пѣма-одатѣ,
Веzi лѣмеа влѣстѣматѣ
Пе жоѣ, шї кам пе сѣсѣ.

Де винї те-ашѣзѣ 'н мѣнте,
Кѣ остї кѣ кѣтѣ маї мѣлте,
Ка дрѣмѣлѣ сѣ-лѣ опрештї.

Пе кѣдї веzi, кѣ аѣ сѣмне
Де фантеле недѣмне,
Де локѣ сѣ-ї прѣзѣдештї!

Дагї зикѣ, — сѣ аї остїме
Ка чеаа дїн векиме

Кѣ фѣлѣре дн мѣнї, —
Алѣмїнѣре те рѣспїнѣ
Влѣстѣмѣлѣ че девицѣ
Де сѣкѣлї пе ромѣнї!

С'аї фѣлѣрїле тѣле,
Кам кѣтѣ-арїнѣ 'н маре
Кѣчї мѣлцї сѣнтѣ влѣстѣмагї,
Сѣ пѣ 'нчѣнї тѣ ла алгї,
Де кѣлѣ пѣ ла вѣрвагї
Де сѣнѣ рѣнегагї.

Тѣ сѣї, кѣ-о цїнтѣ 'н арѣ
Нїчї знѣ дѣшманѣ маї маре,
Декѣтѣ п'аї сѣї рѣї фїї?!
Трѣмїте-ї маї 'наїнѣ
Пе-ачештїа ла мормїнѣ, —
Кѣ — маї шїорѣ нї-а фї!

Исра 1857.

Мариенецкѣ.